

Николай Желев, гл. ас. д-р

Институт за литература – Българска академия на науките (София, България)

КАРАВЕЛОВ И СЛАВЯНСТВОТО НА СТРАНИЦИТЕ НА ВЕСТНИК „СВОБОДА“

Резюме. Първият брой на в. „Свобода“ отбелязва нов етап в публицистичната дейност на българския революционер Любен Каравелов. Събиращият опит чрез издаване на статии в различни руски и сръбски вестници го довежда до следващата стъпка – самостоятелна журналистическа дейност, насочена основно към българската публика. Изследването се съсредоточава върху това по какъв начин са представени славянските народи и славянството като цяло, какви идеи за тяхното обединение се артикулират в културен или политически план. Проследява се и еволюцията на идеите на възрожденеца, как те се изменят спрямо ранния му период, когато се намира в Русия, а след това в Сръбското княжество.

Ключови думи: политически проект, славяни, свобода, федерация

С издаването на първия си самостоятелен вестник – в. „Свобода“, българският възрожденец Любен Каравелов отбелязва нов етап в своята публицистична дейност. Той вече има значителен опит като журналист и влизането му в ролята на редактор на собствено периодично издание е естествена еволюция. Настоящото изследване се съсредоточава само върху броевете на в. „Свобода“. Вестник „Независимост“ е на практика продължение на предходното издание, след като турската цензура успява да го спре, но за да може да се проследи по-подробно еволюцията на идеите на техния редактор, в. „Независимост“ ще бъде разгледан в отделно изследване.

Макар и ранната публицистика на Каравелов да не е напълно проучена, основна тема в нея са южните славяни, като най-голям акцент се поставя на българите и сърбите. В политически аспект първоначално публицистът търси подкрепа от Русия за изграждането на бъдещата южнославянска държава. Впоследствие българският революционер започва да възлага надеждите си за основаването на бъдеща федерация главно на двата съседни славянски народа.

Основен въпрос е какви са критериите на Каравелов. По какъв начин подбира съюзниците на българите и кои народи определя за вражески? В анализа на идеите на председателя на БРЦК се използва класификацията на Антъни Смит за фундаментални черти на националната идентичност. Британският социолог обособява пет основополагащи категории, които формират усещането за национална принадлежност: „историческа терито-

рия или отечество, общи митове и исторически спомени, обща масова публична култура, общи юридически права и задължения на всички членове, обща икономика и териториална мобилност“¹.

Наличието на изброените пет категории формира изграждащите се идентичности – общославянска и условно наречена местна (било то сръбска, българска и др.). Тези два типа идентичност съществуват в конфликт за надмощие, тъй като тълкуват историческата фактология по два противоречащи си начина. Радетелите за общославянска идентичност защитават тезата, че съществува един голям славянски народ, с обща култура и език, който е разделен на по-малки наречия. Основен аргумент е близостта на славянските езици и фолклор, което свидетелства за предполагаем общ произход. Привържениците на идеята за местните идентичности акцентират на самостоятелната книжовна традиция, развивана на собствените езици, и на изгубената държавност, която предстои да бъде възстановена. Сред българските възрожденци е по-широко застъпено българското старшинство сред славянството. Основанията са, че първо българите са имали цар и патриарх, че са приели първо те писмеността от първоучителите светите братя Кирил и Методий и са задали посоката на културното развитие на славяните. В подобна среда не е изненадващо, че идеята на Каравелов за Дунавска федерация не се радва на особен прием, въпреки че вестник „Свобода“ има голяма популярност, а неговият редактор, както Михаил Арнаудов пише, „още от самото начало на своята публицистична дейност се радва на авторитет, какъвто е имал по-рано у нас само Раковски“². Причина за това може да се открие в разочарованието на Георги С. Раковски след разпускането на Първата българска легия, което със сигурност е било споделяно и от други българи, но не по-малко влияние оказва и фактът, посочен от изследователката Ана Райкова, че „започналата от 1868 г. активна сръбска националистическа пропаганда в Македония предизвиква неодобрението и възмущението на българите, иначе споделящи идеята за славянска взаимност“³.

Още от самото основаване на в. „Свобода“ (1869) неговият главен редактор е изправен пред скептична публика. Дори се стига до обвинения, че на Каравелов е платено от сърбите. Кета Мирчева пише по този въпрос:

Обстоятелството, че в. „Свобода“ получавал някаква помощ от сръбското правителство, не било тайна за съвременниците. Подобни подозрения Хр. Георгиев изказва още преди стартирането на изданието. За тези помощи Каравелов е многократно атакуван и от противниците си – „Отечество“, „Право“, „Турция“, и от съмишлениците си – „Тъпан“, „Знаме“. Обвиненията от българска страна обаче обикновено атакуват покупката на Каравеловата печатница от Сърбия.⁴

¹ СМИТ, А. *Националната идентичност*. София: Кралица Маб, 2000, с. 26.

² АРНАУДОВ, М. *Любен Каравелов. Живот, дело, епоха*. София: Наука и изкуство, 1972, с. 485.

³ РАЙКОВА, А. Връзките ни с други народи в идейно-политическите възгледи на Любен Каравелов. – *Годишник на Общобългарския комитет „Васил Левски“*. Българско Възраждане. Идеи. Личности. Събития. Т. 2. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1999, с. 108.

⁴ МИРЧЕВА, К. Идеите на БРЦК във вестник „Свобода/Независимост“. – *Българско*

Изследователски интерес към федеративния проект започва да се проявява едва през първата половина на XX век, когато Христо Кабакчиев публикува реферат със заглавие „Българските революционери Раковски, Каравелов, Левски и Ботйов за балканската федерация“ (1915). По-късно Василе Христу публикува книгата „Любен Каравелов за федерацията“ (1948). Двата текста преразказват в най-общ план идеята на Каравелов за политическо обединение.

Основната разлика между приведените от Каравелов основания и тези на неговите опоненти е в интерпретирането на общите митове и историческите спомени. Докато по-голямата част от възрожденците с активно политическо съзнание се стремят да представят изгубеното величие на българското царство, то Каравелов много повече изтъква травмата от падането под властта на Османската империя и подчертава мотивът за несговорните братя. Според председателя на БРЦК:

Днес се съставляват господарства от 50 милиона люде и съставляват са само и само за това, за да обезпечат своята личност; а нашите гърци мечтаят за някакви си нови Византийски империи; нашите братя сърбе – за Душановото царство; а ние – за Симеоновото господарство, и ни един от нас не желае да помисли, че това, щото ние желаем днес да добиеме, е била най-главната причина да бъдем турски робове и да храним със своята кръв такива едни диваци, каквито са османлиете. Време е вече да излезем един срещу други и да се поразговорим братски що трябва да работим и как трябва да работим.⁵

Потенциалът даден народ да може да се развива самостоятелно, според Каравелов, не зависи от това колко славна е неговата история, а от неговото духовно развитие. Крумка Шарова посочва, че „в революционната идеология Каравелов въвежда наред с понятието национална, политическа свобода и друго: нравствена, умствена, духовна свобода, без която първата не е нито възможна, нито ще бъде пълноценна и истински резултатна“.⁶ В уводната статия на брой 1 на вестника редакторът споделя, че „както е потребен за земните животни въздух, а за рибите вода, така също за човека е потребна, най-напред от всичко, свобода. Без свобода човек не може да рече, че е човек, а половина човек; без свобода човекът не може да бъде такъв, какъвто го е създала природата, следователно не може да бъде и щастлив“.⁷ Каравелов настоятелно подчертава съществените различия

Възраждане. Идеи. Личности. Събития. Т. 11. София: Общобългарски комитет „Васил Левски“, 2009, с. 132.

⁵ КАРАВЕЛОВ, Л. Букурещ, 12 март. – *Свобода* (Букурещ), II, 13 март 1871, бр. II, с. 81–82.

⁶ ШАРОВА, К. Възгледите и ролята на Любен Каравелов за приобщаване на възрожденските българи към съвременната цивилизация. – *Годишник на Общобългарския комитет „Васил Левски“*. Българско Възраждане. Идеи. Личности. Събития. Т. 2. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1999, с. 8.

⁷ КАРАВЕЛОВ, Л. Букурещ, 6 ноември. – *Свобода*, I, 7 ноем. 1869, бр. 1, с. 1.

между природните нужди на всички живи същества и духовните нужди на човека, които го отличават от другите Божии творения. Авторът на статията алегорично препраща към Първа книга Моисеева – Битие от Стария завет, където в стих 26 пише: „След това рече Бог: да сътворим човек по Наш образ, (и) по Наше подобие; и да господарува над морските риби, и над небесните птици, (и над зверовете) и над добитъка, и над цялата земя, и над всички гадини, които пълзят по земята“⁸. В статия в бр. 13 на вестника свободата е тълкувана от председателя на БРЦК в два аспекта – духовна (използваният термин във вестника е „умствена“) и веществена. Веществената свобода не бива да се разбира просто като материална – тя е и институционална, и политическа, тъй като авторът я обвързва с нуждата от революция за освобождение. Любен Каравелов подхожда балансирано към двете форми на свобода. Според него те трябва да се развиват паралелно – нито да се полагат усилия само върху образованието, нито усилията да са насочени само върху подготовката за бунт. Умът и възможността на човека да мисли са неговата най-голяма сила. С ума си човекът „е покорил всичката природа; всяко едно животно, даже и мълнията поднебесна, са подчинени на неговата воля“.⁹ Подчиняването на хората обаче ги превръща в роби, а подобна социална позиция доближава човека до животинското. По този начин славянството днес се оказва по-изостанало в културно отношение спрямо другите европейски народи. Но потенциалът на славяните и осъзнаването на свободата като висша човешка ценност предполага това скоро да бъде променено. Свободата на ума идва с опознаването на себе си и околния свят. Познанието като цел председателят на БРЦК изтъква още в програмната статия „Към читателите“ в бр. 1 на в. „Свобода“:

Целта на „Свобода“ е да защитава българските интереси и да показва на българския народ път, по който трябва да върви, за да може по-лесно да достигне своето нравствено съвършенство и до своята политическа независимост. Освен това „Свобода“ ще употреби всичките си сили да опознае българският народ с неговите съседи и обратно.¹⁰

Прехвърлянето на вниманието от великото минало към настоящето в концепцията на Каравелов има за цел не да изтъкне, че историята е без значение, а да пренасочи идеите за самостоятелни балкански държави към идеята за общо федеративно формиране. Възстановяването на малките балкански държави би било предпоставка в бъдеще те отново да бъдат поставени в зависимост от политически и военно по-мощните сили. Предупреждението на Каравелов е, че не бива да се създават потенциални условия травматичната катастрофа от миналото с османското настаняване

⁸ Библия, сиреч книгите на Свещеното писание на Ветхия и Новия завет. София: Св. синод на Българската църква, 1992, с. 2.

⁹ КАРАВЕЛОВ, Л. Букурещ, 5 ноември. – *Свобода*, II, 6 ноем. 1871, бр. 21, с. 161.

¹⁰ КАРАВЕЛОВ, Л. Към читателите. – *Свобода*, I, 7 ноем. 1869, бр. 1, с. 1.

на Балканите да бъде изживяна отново. Поради това редакторът се стреми да добавя новини от Сърбия, от Румъния, за славяните в Австро-Унгария и други народи, които биха били потенциални съюзници с цел не просто да направи идеята за федерация по-приемлива, но и да заздравя културните връзки между тях, да изгради съчувствие. В своя статия Любен Каравелов цитира думите Константин Аксаков: „Ние повече знаем за Китай и за Япония, нежели за славянските народности в Австрия и Турция“.¹¹ По-нататък разказва за срещата между О. М. Бодянски и М. П. Погодин и българските студенти в Москва Константин Миладинов и Константин Геров. Руските слависти се интересуват от всичко, свързано с живота в родината на младите мъже и им задават най-различни въпроси: кои са най-големите градове, какви училища имат, какъв език говорят, но, когато питат каква вяра изповядват техните сънародници, Миладинов се засяга и отговаря иронично, че вярата им е „китайска“.

За разпространението на идеите на Каравелов особено много помага фактът, че вестникът достига до по-широка общност – неговите читатели са не единствено българи. Боян Пенев пише, че „вестникът на Каравелова е намерил добър прием не само между българската, но и между сръбската младеж, която е била убедена, че Каравелов ще стори твърде много със своя вестник за сближението на двата народа“.¹² Подобно мнение споделя и Илия Конев, който посочва, че „след „Дунавски лебед“ „Свобода“ е първият български политически вестник с изключителна популярност както сред емиграцията и вътре в страната, така и в чужбина, особено в Румъния, Русия, Сърбия и Черна гора“.¹³

Според Каравелов потенциалните самостоятелни държави на малките балкански народи (той предпочита да използва термина „племя“) не биха били способни ефективно да защитават интересите си, ето защо най-добър вариант, според него, е да обединят своите сили в държавна структура от федерален тип. По този начин отделните народи, членове на новото политическо формирование, биха могли да развият с общи усилия своите култури. Важен детайл в концепцията на Каравелов е виждането му, че всеки от участниците във федерацията трябва да запази своята самостоятелност като народ.

В друга своя статия редакторът посочва народите в Османската империя, на които природата е определила да разрушат империята. Те са пет на брой и всички се намират на Балканския полуостров: българи, сърби, румънци, гърци и арнаути (албанци). Председателят на БРЦК ги представя според тяхното политическо състояние – сърби и румънци имат васални на Турция княжества. Тези два народа заедно с българите според редактора имат обща

¹¹ КАРАВЕЛОВ, Л. Букурещ, 12 февруари. – *Свобода*, II, 13 февр. 1871, бр. 7, с. 49.

¹² ПЕНЕВ, Б. *Любен Каравелов*. София: Държавна печатница, 1936, с. 142.

¹³ КОНЕВ, И. *Любен Каравелов. Литературно-критически очерк*. София: Български писател, 1966, с. 85.

цел – да се освободят и всеки от тях да живее според собствените си традиции и ред. Постигането на политическата им свобода е целта, която би трябвало да ги обедини. Едва след постигането ѝ трябва да дойде ред всеки народ да определи своите територии. В тази статия авторът не коментира възможните варианти за държавно устройство. За арнаутите Каравелов споделя, че не проявяват изявени стремления за автономен живот и не им отделя място в политическия план. Критичен е към гърците, тъй като в желанието си да възстановят Византийската империя, водени от тяхната „мегали идея“, те желаят да присъединят към своите територии такива, в които мнозинство са други етноси. Въпреки това в тази публикация редакторът проявява толерантност, като допуска, че подобни идеи споделят само фанариотите, а не целият гръцки народ. В своята статия „Що сме днес и какво трябва да правим“ той подчертава, че „ние не ще погрешим, ако кажем, че тая минута е вече дошла и от нас самите, т. е. от българите, сърбите, румънците и гърците (ако само гърците искат) зависи нашето щастие и добро...“.¹⁴ Добавката в скоби за гърците показва, че председателят на БРЦК остава с известни съмнения относно включването им в общото за балканските народи дело.

Каравелов поставя въпроса „Що искат българите?“ и пише статия с това заглавие. В този свой текст той дава по-голяма яснота за представите си за политическата организация на бъдещата федерация. Авторът пише, че трите народа: сърби, българи, румънци, и евентуално гърци, трябва да имат свое вътрешно самоуправление, със собствени закони, като юридически нямат право на вмешателство едни на други. Обединяващият елемент на предлаганото от Каравелов формирование е общ парламент, чиято задача е да се занимава единствено с външната политика. Статията е подписана от „няколко цариградски българи“, но текстът е по-вероятно да е писан от самия Каравелов, тъй като в анонимната брошура на БРЦК „Български глас“¹⁵, излязла в същата година, се повтарят много от идеите и също така в двата текста се срещат общи изрази. Според редактора изгражданата политическа система трябва да е съобразена с условието основният съюзерен да е народът. По този начин Каравелов защитава вид републиканска форма на управление. Тази позиция отразява промяна в негови по-ранни виждания от времето преди издаването на в. „Свобода“. В дописка до руския вестник „Голос“ от 1867 г. (бр. 141) Каравелов споменава, че на изложба в Москва е протекло обсъждане за създаване на южнославянска федерация. Пресъздавайки дочутите разговори, той пише за федеративно обединение на сърбите и българите. Странно е, че в планове за федерация не са включени и други съседни народи, като намиращите се в Австро-Унгария хървати и словенци. Статията разяснява, че в новото държавно формирование българи и сърби ще имат собствена културна автономия, собствени закони, а

¹⁴ КАРАВЕЛОВ, Л. Що сме днес и какво трябва да правим. – *Свобода*, I, 5 февр. 1870, бр. 14, с. 107.

¹⁵ Според Маньо Стоянов („Българска възрожденска книжнина“, 1957, с. 171) автор на тази брошура е Каравелов.

властта ще бъде една – един парламент с равна представеност на българи и сърби в него, а парламентът ще бъде воден от сръбския княз. В подкрепа на идеята за федеративно държавно устройство Каравелов привежда примери със страни като Швейцария, Съединените щати, споменава и Белгия. Това са нагледни примери за работещи федерации, съставени не просто от различни народи, но и от различни изповедания. В предвижданата федерация на Балканите редакторът понякога включва и неславянските народи като румънци и по рядко гърци, т.е. той не следва стриктно и единствено славянския културен модел. Най-разпространеният критерий, по който славянските народи се сродяват е културната и езиковата им близост. За Каравелов обаче значение има и друг критерий – актуалното политическо състояние и търсените политически цели от народите, които търпят чужда политическа власт. Председателят на БРЦК отхвърля идеята за помощ от Руската империя. Той е категорично убеден, че свободата не се подарява, а се взема.¹⁶ Повод за размислите на редактора в Уводната статия на бр. 14 от 1870 г. е пътепис със заглавие „Мои скитания по белу свету“ на руския пътешественик Николай Берг, публикуван на страниците на периодическото издание „Современник“ бр. I-II от 1863 г., който прави голямо впечатление на Каравелов със своите размисли за славяните под властта на Османската и Австро-Унгарската империя. Според Берг славяните са черноработниците на Европа, защото, в подчинение на своите съседи, те биват употребявани като „материал“.

Разколебаването на чисто славянския модел навярно се дължи и на политическите планове, от които Каравелов черпи идеи. Вера Бонева споделя, че федеративният модел „без съмнение е повлиян и от лансирания през 1862 г. проект на Лайош Кошут за създаване на Дунавска федерация от типа на Швейцария“.¹⁷ Друг източник на идеи за председателя на БРЦК според румънския учен Константин Велики е румънският поет и политик Константин Росети. К. Велики пише, че Росети „е отдавна за една Дунавска конфедерация, както се вижда това от тайния проект на румъно-българската коалиция от 1866 г., но, разбира се, съставена само между независими държави. Както е известно, Каравелов говори в началото за една конфедерация, от която изключва гърците. Ние смятаме, че по-късно, когато допуска и тях в тази конфедерация, той го прави под прякото влияние на К. А. Росети“¹⁸.

Във в. „Свобода“ не е засвидетелстван особен интерес към западните славяни, тъй като Каравелов много повече се съсредоточава върху настоящото политическо състояние на българите и техните съседи, които са най-близки културно и географски. Все пак вестникът помества актуални новини за

¹⁶ КАРАВЕЛОВ, Л. Уводна статия. – *Свобода*, I, 5 февр. 1870, бр. 14, с. 107.

¹⁷ БОНЕВА, В. „Дуализмът е станал днес моден фрак“. Унгарската проблематика в творчеството на Любен Каравелов. – *История*, XI, 2003, бр. 1-2, с. 88–89.

¹⁸ ВЕЛИКИ, К. За някои черти в дейността на Любен Каравелов в Румъния. – *Годишник на Общобългарския комитет „Васил Левски“*. Българско Възраждане. Идеи. Личности. Събития. Т. 2. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1999, с. 35–36.

чехите и поляците, разкрива и някои факти от историята им. Симпатията на редактора към тях е най-вече заради подобие на политически ситуации, в които се намират и те, и българите. Той прави аналогия между властта на Австро-Унгария над западните славяни и властта, която Османската империя упражнява над сърбите, българите и румънците.

Председателят на БРЦК не подкрепя идеите на панславизма, според които всички славяни трябва да се обединят в голяма империя под властта на руския монарх. Каравелов критикува панславистичните идеи като неприложими за решаване на Източния въпрос. Неговото мнение е, че Русия, макар и да е славянска държава, не проявява грижа за славяните, а полага усилия да поддържа добри отношения с тези, които упражняват власт на тях и взима минимално участие в общославянските движения.¹⁹

Темата за славянството на страниците на в. „Свобода“ е богато представена. Редакторът се стреми да разкрие пред българските читатели непознатия за тях облик на славяните, както на близките съседни народи, така и на по-отдалечените географски и културно чехи и поляци. Идеята на Любен Каравелов за Дунавска федерация включва и неславянските народи със сходна на българите и сърбите политическа съдба. За него е важно да се намери формата за по-устойчиво държавно формиране, което да има силата да устои на външен натиск. Позицията на Каравелов спрямо руската помощ/намеса е дистанцирана. Той предпочита да не очаква помощ от Русия, предпазлив е за намеренията на руската политика спрямо българите, и въобще, спрямо славянските народи, и открито я критикува в поредица от публикации във в. „Свобода“.

Работата е подпомогната от Националната програма на МОН „Млади учени и пост-докторанти 2“, одобрена с РМС 206/07.04.2022 г.

ИЗВОРИ

Български глас. Женева: б. и., 1870.

Свобода. Вестник политически и книжовен. Ред. Л. Каравелов. Изд. Н. Г. Попович. (1869–1872).

ЛИТЕРАТУРА

АРНАУДОВ, М. Любен Каравелов. *Живот, дело, епоха*. София: Наука и изкуство, 1972. [ARNAUDOV, M. *Lyuben Karavelov. Zhivot, delo, epoha*. Sofia: Nauka i izkustvo, 1972.]

Библия, сиреч книгите на Свещеното писание на Ветхия и Новия завет. София: Св. синод на Българската църква, 1992. [*Bibliya, sirech knigite na Sveshtenoto pisanie na Vethiya i Noviya zavet*. Sofia: Sv. sinod na Balgarskata tsarkva, 1992.]

БОНЕВА, В. „Дуализмът е станал днес моден фрак“. Унгарската пробле-

¹⁹ КАРАВЕЛОВ, Л. Политически преглед. – *Свобода*, II, 4 март 1872, бр. 38.

матика в творчеството на Любен Каравелов. – *История*, XI, 2003, бр. 1-2, с. 85–90. [BONEVA, V. „Dualizmat e stanal dnes moden frak“. Ungarskata problematika v tvorchestvoto na Lyuben Karavelov. – *Istoriya*, XI, 2003, br. 1-2, s. 85–90.]

ВЕЛИКИ, К. За някои черти в дейността на Любен Каравелов в Румъния. – *Годишник на Общобългарския комитет „Васил Левски“*. Българско Възраждане. Идеи. Личности. Събития. Т. 2. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1999, с. 31–38. [VELIKI, K. Za nyakoi cherti v deynostta na Lyuben Karavelov v Rumaniya. – *Godishnik na Obshtobalgarskiya komitet „Vasil Levski“*. Balgarsko Vazrazhdane. Idei. Lichnosti. Sabitiya. T. 2. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 1999, s. 31–38.]

КАБАКЧИЕВ, Хр. Българските революционери Раковски, Каравелов, Левски и Ботйов за балканската федерация. София: Партийна социалистическа книжарница, 1915. [КАБАКCHIEV, Hr. Balgarskite revolyutsioneri Rakovski, Karavelov, Levski i Botyov za balkanskata federatsiya. Sofia: Partiyna sotsialisticheska knizharnitsa, 1915.]

МИРЧЕВА, К. Идеите на БРЦК във вестник „Свобода/Независимост“. – *Българско Възраждане. Идеи. Личности. Събития*. Т. 11. София: Общобългарски комитет „Васил Левски“, 2009, с. 131–169. [MIRCHEVA, K. Ideite na BRTsK vav vestnik „Svoboda/Nezavisimost“. – *Balgarsko Vazrazhdane. Idei. Lichnosti. Sabitiya*. T. 11. Sofia: Obshtobalgarski komitet „Vasil Levski“, 2009, s. 131–169.]

ПЕНЕВ, Б. Любен Каравелов. София: Държавна печатница, 1936. [PENEV, B. Lyuben Karavelov. Sofia: Darzhavna pechatnitsa, 1936.]

РАЙКОВА, А. Връзките ни с други народи в идейно-политическите възгледи на Любен Каравелов. – *Годишник на Общобългарския комитет „Васил Левски“*. Българско Възраждане. Идеи. Личности. Събития. Т. 2. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1999, с. 98–111. [RAYKOVA, A. Vrazkite ni s drugi narodi v ideyno-politicheskite vazgledi na Lyuben Karavelov. – *Godishnik na Obshtobalgarskiya komitet „Vasil Levski“*. Balgarsko Vazrazhdane. Idei. Lichnosti. Sabitiya. T. 2. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 1999, s. 98–111.]

СМИТ, А. Националната идентичност. София: Кралица Маб, 2000. [SMITH, A. Natsionalnata identichnost. Sofia: Kralitsa Mab, 2000.]

СТОЯНОВ, М. Българска възрожденска книжнина. Аналитичен репертоар на български книги и периодични издания. Т. 1. София: Наука и изкуство, 1957. [STOYANOV, M. Balgarska vazrozhdenska knizhnina. Analitichen repertoar na balgarski knigi i periodichni izdaniya. T. 1. Sofia: Nauka i izkustvo, 1957.]

ХРИСТУ, В. Любен Каравелов за федерацията. София: Народна култура, 1948. [HRISTU, V. Lyuben Karavelov za federatsiyata. Sofia: Narodna kultura, 1948.]

ШАРОВА, К. Възгледите и ролята на Любен Каравелов за приобщаване на възрожденските българи към съвременната цивилизация. – *Годишник на Общобългарския комитет „Васил Левски“*. Българско Възраждане. Идеи. Личности. Събития. Т. 2. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1999, с. 5–30. [SHAROVA, K. Vazgledite i rolyata na Lyuben Karavelov za priobshtavane na vazrozhdenskite balgari kam savremennata tsivilizatsiya. – *Godishnik na Obshtobalgarskiya komitet „Vasil Levski“*. Balgarsko Vazrazhdane. Idei. Lichnosti. Sabitiya. T. 2. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 1999, s. 5–30.]

KARAVELOV AND THE SLAV ON THE PAGES OF THE NEWSPAPER “SVOBODA”

Abstract. The first issue of the newspaper “Svoboda” marks a new stage in the journalistic activity of the Bulgarian revolutionary Lyuben Karavelov. The experience that he gained by publishing papers in different Russian and Serbian journals brings him to the next logical step – his own independent journalism, aimed mainly at the Bulgarian readers in their own language. The research concentrates on how the different Slavic peoples and the Slavs as a whole are presented, what ideas for their unification are articulated – cultural, or political, or if there is some combined model. The way those ideas of the revolutionary change over time is also followed, be it during his stay in Russia or in the Serbian Principality later on.

Keywords: political project, Slavs, enemy empires, liberty, federation

Nikolay Zhelev, Sen. Assist. Prof., PhD

ORCID ID: 0009-0001-8922-4101

Institute for Literature – Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchencki Prohod Blvd., Block 17, Sofia 1113, Bulgaria

E-mail: nikolaj650@abv.bg